

Konceptualizace Evropské unie v českém politickém diskurzu

Ekaterina Rycheva

ABSTRAKT:

Článek se zabývá konceptuálními metaforami spojenými s prezentací Evropské unie v českém politickém diskurzu. Politický diskurz je součástí komplexního vztahu mezi politikem a společností a zaměřuje se na utváření politické reality. Konceptuální metafora odráží vnímání světa mluvčím (politikem) a může ovlivnit světónázor příjemce. Analýza konceptuálních metafor používaných k reprezentaci Evropské unie (*Evropská unie je dům*, *Evropská unie je tělo*, *Evropská unie je mechanismus*) může sloužit jak pro poznání jazykového obrazu světa, tak pro identifikaci manipulativních řečových strategií.

KLÍČOVÁ SLOVA:

metafora, konceptuální metafora, politický diskurz, jazykový obraz světa, tělesná metafora, metafora domu, mechanistická metafora, manipulace, mluvčí, příjemce

ABSTRACT:

The article explores conceptual metaphors connected with the presentation of the European Union in Czech political discourse. Political discourse is a part of the complex relationship between politicians and society, and it is aimed at shaping political reality. A conceptual metaphor reflects the speaker's (politician's) perception of the world and can influence the recipient's worldview. The analysis of conceptual metaphors used to represent the European Union (*the European Union is a house*, *the European Union is a body*, *the European Union is a machine*) can be used both for understanding the linguistic portrayal of the world and for identifying manipulative speech strategies.

KEYWORDS:

Metaphor, Conceptual metaphor, Political discourse, Linguistic portrayal of the world, Body metaphor, House metaphor, Mechanistic metaphor, Manipulation, Speaker, Recipient

1. ÚVOD

Metafora se používá k charakterizaci nebo pojmenování předmětů na základě analogie (podobnost vzhledu, chování, funkce, vlastností atd.). Nový encyklopedický slovník češtiny uvádí, že je metafora považovaná za jeden z tropů, „u kterého dochází k náhradě přímého, vlastního pojmenování pojmenováním nevlastním na základě podobnosti jejich významů“ (Nekula 2017). Metafora pomáhá komplexnímu vnímání reality a emočnímu prožívání a interpretuje určitý fragment reality. „Metaforou může autor vyjádřit ve zkratce vztahy, jež unikají naší pozornosti, vztahy, které ukazují jevy skutečnosti v novém světle, v novém pojetí“ (Bečka 1971: 10).

V kognitivní lingvistice se rozlišují metafory lingvistické (vyskytující se v jazyce) a metafory konceptuální (na úrovni myšlení). Z tohoto hlediska je lidské myšlení ze své podstaty metaforické a jeho systém je strukturován pomocí konceptuálních metafor. Díky knize J. Lakoffa a M. Johnsona *Metaphors We Live by* (1980) byl zaveden

systematický přístup k popisu metafory jako kognitivního mechanismu. Metafora je fenoménem vědomí a projevuje se nejen v jazyce, ale také v myšlení, což znamená, že lidské myšlenkové procesy jsou do značné míry metaforické. Jinými slovy, běžný konceptuální systém je v podstatě metaforický (Lakoff–Johnson 1980). Podle teorie konceptuální metafory je metaforizace založena na procesu interakce mezi znalostními strukturami dvou konceptuálních domén — zdrojové a cílové. „Metafora není náhodná, nýbrž vystihuje strukturální podobnost mezi dvěma odlišnými oblastmi naší zkušenosti, zdrojem a cílem“ (Drulák 2009: 61). V důsledku jednosměrné metaforické projekce (metaforického mapování) se z prvků zdrojové sféry vytváří cílová sféra, která je pro příjemce méně srozumitelná. Metaforou se tedy rozumí „chápání jedné domény v termínech domény jiné“ (Pokorný 2010: 225). Metafora je základním principem lidského myšlení (hlavní mentální operace, způsob poznávání a kategorizace světa)¹. Při kategorizaci reality je metafora považovaná za projev analogických schopností lidského myšlení.

Koncepční metafory odrážejí národní tradice, kulturní hodnoty a způsob chápání světa, jsou nedílnou součástí kulturního paradigmatu rodilých mluvčích (Lakoff 1993: 210) a jsou ukotveny v jazykovém obrazu světa. Metafory se obvykle používají téměř ve všech společenských oblastech, jak v každodenní komunikaci, tak i v institucionálních diskurzích (v politice, ekonomice, vzdělávání atd.).

Metafora nabízí kognitivní mechanismus pro vysvětlení složitých jevů (vnitřní a vnější socioekonomické procesy, mezinárodní vztahy, fungování politických organizací). Čím abstraktnější, složitější a nesrozumitelnější je téma, tím častěji se používá metaforická argumentace (Lori 2012: 148). Jinými slovy, když se obracíme k něčemu novému, složitému, často se snažíme použít k porozumění srozumitelnější a již známé prvky. Konceptuální metafory pomáhají mluvčímu vytvořit živý obraz, vysvětlit význam abstraktních pojmů, reprezentovat svůj pohled na realitu a zároveň ušetřit čas a úsilí. V případě politické sféry, která se vyznačuje složitostí a vysokou mírou abstrakce, mluvčí často používá jednodušší a konkrétnější obrazy pro zdůvodnění politických kroků nebo vysvětlování složitých jevů. Politická realita se vytváří pomocí jazyka a zásadní roli v tomto procesu hraje právě metafora (Miller 1979: 160). Metafora není jen expresivním a emocionálním prostředkem k „ozdobení“ politických projevů, ale způsobem poznání reality a zrcadlem jazykového obrazu světa.

Použití metafor může ovlivňovat emocionální a kognitivní sféru účastníků komunikativního aktu, proto můžeme konceptuální metafory považovat za manipulativní nástroj, který vytváří představu o předmětu řeči. „Metafory jsou v jazyce důležité právě tím, že propojováním dvou odlišných oblastí prohlubují, či naopak zastírají naše porozumění světu. Pokud rozeznáme metafory, o něž aktéři opírají své myšlení a jednání, jsme schopni stanovit hranice, v nichž se tito aktéři budou pohybovat“ (Drulák 2008: 125). Metafory se vybírají v souladu se zájmy mluvčího ovlivnit postoje sociální skupiny a vytvořit konceptuální obraz jevu nebo předmětu.

1 Je však nutné poznamenat, že teorie konceptuálních metafor byla kritizována za tvrzení o podstatě procesu poznání reality. Podle Hartmana metafora přispívá k lepšímu porozumění světu, ale nemůžeme ji považovat za základní pilíř lidského myšlení (v tomto smyslu neexistuje žádný „obyčejný jazyk“, jen jazyk metaforický) (Hartman 1982: 338).

Důležitou roli v použití určitých metafor v komunikačním procesu nehraje jen společnost, ale i sám politik: koncepční metafory jsou nedílnou součástí obrazu světa mluvčího a reflektují jeho zkušenost se světem a pohled na něj. Metafory tvoří model vnímání reality, ve kterém se jako v zrcadle odrážejí představy mluvčího. Soubor konceptuálních metafor, pomocí kterých politik vysvětluje podstatu politických jevů a událostí, nabízí příjemci určitý vektor reflexe, tedy „přípravenou cestu“. Pokud politik zvolí konceptuální metaforu správně a ta rezonuje s cílovým publikem, může ovlivnit důležitá politická rozhodnutí (volba určitého kandidáta, podpora strany apod.).

2. METAFORY EVROPSKÉ UNIE

Politika poskytuje úrodnou půdu pro hojný počet metafor (Miller 1979: 155). Složitost struktury a systému EU, její politické, ekonomické a sociální vlastnosti motivují k použití různých konceptuálních metafor² v politickém diskurzu. Volba ve prospěch té či oné metafory v projevech politiků přitom může být klíčem nejen k jejich jazykovému obrazu světa, ale i k realizaci konkrétních manipulativních strategií.

V tomto článku se podíváme na tři konceptuální metafory, které se používají pro konceptualizaci Evropské unie (EU) v českém politickém diskurzu: 1) *Evropská unie je dům*; 2) *Evropská unie je tělo*; 3) *Evropská unie je mechanismus*.

2.1 EVROPSKÁ UNIE JE DŮM

Metafora domu je univerzální a jednou z nejjednodušších metafor k pochopení. Opírá se o myšlenku spojení různých částí do jednoho celku³ (evropská integrace). Obyvatelé domu (nejčastěji jde o obraz jedné rodiny) společně bydlí, starají se o něj a podílí se na jeho opravách. Podle Vaňkové rozumíme domem „centrum světa“ a „chráněný prostor, bezpečí, soukromí a každodenní zajištění potřeb“ (Vaňková a kol. 2005: 15). Dům není jen místem, kde bydlíme, ale také místem, kde můžeme uspokojovat své základní potřeby, což je klíčové pro zachování pocitu celkové životní spokojenosti.

Metafora stavby je základní metaforou pro zobrazení budoucnosti EU. Rozvoj EU je prezentován jako dlouhý proces budování vyžadující obecnou spolupráci všech zemí, které tvoří EU, a cílem tohoto procesu je vybudování harmonického a silného společného domova. EU je prezentována jako obrovská budova, rozvoj EU je stavební proces a národ a politici jsou stavitelé.

2 Drulák například analyzuje čtyři typy konceptuálních metafor: *EU je kontejner*, *EU je rovnováha kontejnerů*, *EU je podivný objekt/pohyb* a *EU je nový středověk* (Drulák 2004); Musolff mluví o scénáři *stavba společného domu* v různých fázích evropské integrace (*dát novou střechu*, *chaos na stavbě EU*) (Musolff 2004a) atd.

3 Podle Druláka metafora *Evropa je společným domem* říká, že něco z toho, co víme o domech (zdrojová oblast), můžeme použít při reflexi a přetváření Evropy (cílová oblast) (Drulák 2005: 4).

„Vstup Chorvatska do EU bude dalším mezníkem v dokončování projektu **budování EU**“ (Euroaktiv.cz 2010).

„Nyní se **stavba EU** začíná viditelně drolit zejména v důsledku zjevného rozkladu Evropské měnové unie, jež je v konfrontaci s pluralitní a rozrůzněnou podstatou Evropy neudržitelná“ (Svobodni.cz 2011).

„Proto jsem společně s dalšími evropskými lídry na červnové Evropské radě potvrdil náš společný závazek pokračovat v **budování** bezpečné, politicky silné a hospodářsky úspěšné **Evropy**“ (Vlada.cz 2016).

V projevech euroskeptiků je stavba jednoho evropského domu pro všechny členské státy hodnocena negativně: život v jednom domě (sjednocení) může vést k nemožnosti samostatného rozhodování jednotlivých zemí, ke ztrátě individuality, porušování národních zájmů atp.

„Chceme zachovat národní státy a **budovat** jejich spolupráci na jiném principu, než je Lisabonská smlouva. Základem tohoto principu je odmítání **budování EU** jako jednotného multikulturního státu. Chceme zachování suverenity evropských států“ (Aktualne.cz 2019).

Prezentace vývoje EU jako dlouhého a postupného procesu budování domu povzbuzuje příjemce k trpělivosti a přesvědčuje ho o racionalitě vládních kroků.

Politické transformace EU jsou prezentovány jako stavební práce. Pokud stavba probíhá v souladu s promyšlenou projektovou dokumentací, dům bude pevný a bude dlouhá léta sloužit svému účelu. V opačném případě se dům může rozpadnout a stát se nebezpečím pro své obyvatele. Metafora domu s pevnými základy, stěnami, dveřmi a okny je obvykle hodnocena kladně, protože poskytuje spolubydlícím pocit stability, jistoty. Metafora střechy znamená přítomnost společné myšlenky, která umožňuje všem členům EU držet pohromadě. Naopak důraz na křehkost domu a jeho součástí (střechy, stěn, základů) vede k negativnímu vnímání EU jako něčeho krátkodobého, nespolehlivého (a tedy nebezpečného) pro členské státy.

Podrobné vysvětlení významu metafory *EU je dům* nalezneme v následujícím projevu, ve kterém mluvčí záměrně podrobně popisuje vnější a vnitřní uspořádání domu a upozorňuje na problémy v jeho projektu a konstrukci:

„Přes všechny tyto nedodělky má Brusel rostoucí chuť na stále větší pravomoci a na čím dál tím více oblastí, které by mohl kontrolovat. Když se vrátím ke své **metafoře EU jako domu**, v němž je národní suverenita základem a **evropská identita střechou**, pak si můžeme pravomoci přivlastněné EU představit jako místnosti v tomto **domě**. Vnímám **EU jako instituci**, která se snaží **zvětšit dům** a současně se pokouší **zakrýt tyto přístavby střechou evropské identity, aniž by zpevnila základy, na nichž dům spočívá**. Ještě překvapivější je fakt, že neexistují žádné jasné plány, jak by měl být **dům velký**, kdo by do něj měl **přístup** nebo jak by měl **vypadat**. Výsledkem je čím dál tím **nestabilnější dům**. Část

domu vlastně již před pár lety **odpadla**, ale **výstavba** pokračuje s nepolevujícím zápalem. Dámy a pánové, domnívám se, že se Evropská unie musí dlouze a kriticky zamyslet nad tím, co se z ní stalo. **Čím dál tím rigidnější konstrukce** vzdálená občanům, jimž měla při **založení** sloužit. Pokud nechceme, aby nám celá **stavba spadla** na hlavu, je podle mého názoru absolutně zásadní, abychom přestali **budovat náš dům** a začali jej **zpevňovat**“ (Vlada.cz 2021).

Vztahy mezi členskými státy EU a státy mimo EU jsou obvykle popsány pomocí metafory dveří, které mohou být otevřené, pootevřené nebo zavřené. Pokud je interakce úspěšná, EU otevře své dveře a vstupuje do ekonomických nebo politických vztahů s „třetími“ státy. Dveře jsou naopak zavřené, pokud EU není ochotna nebo připravena jednat se „třetí“ stranou. Pootevřené dveře EU znamenají náznak možného partnerství.

„Podpora, kterou česká vláda integračním ambicím zemí západního Balkánu a východní Evropy projevuje, uchovává **dveře EU** alespoň **pootevřené**“ (Cevro.cz 2008).

EU může dveře také zabouchnout, tedy zavřít je před někým agresivně a s hlukem kvůli nespokojenosti a rozhořčení nad něčím chováním.

„Musí se najít optimální řešení na nastavení soužití, nelze jen **zabouchnout dveře EU** před Muslimy, to by vyvolalo ještě ostřejší reakci od těch, kteří tu již žijí“ (Parlamentnilisty.cz 2010).

Metafora dveří se používá k charakterizaci vztahů EU se „třetími zeměmi“, konkrétně k rozdělení rolí v jejich hierarchii. Například metafora **klepání na dveře** popisuje očekávání vstupu do EU, tedy projevení touhy vstoupit do domu. Použití metafory dveří zdůrazňuje aktivní a dominantní roli EU ve vztahu ke „třetí“ zemím.

„Dobře si vzpomínáme na éru, kdy jsme sami **ťukali na dveře EU**“ (Aktualne.cz 2007).

„Není tak dávno, to my jsme **klepali na dveře (EU)**“ (Ceskatelevize.cz 2015).

Bouchnutí dveřmi znamená okázalý odchod z EU. Při odchodu z unie se aktivní role přenáší z EU na zemi, která tento krok činí.

„Sám musí vědět, je to přeci vzdělaný člověk, že opustit EU není jen takové jednoduché **bouchnutí dveřmi**“ (Blesk.cz 2016).

Metafora domu pomáhá politikům prezentovat „své“ a „cizí“ a hranice mezi sebou navzájem. Pokud země „žijí“ ve stejném domě (EU) pod jednou střechou, patří do skupiny „svých“, tedy sdílejí stejné hodnoty. Země, které jsou mimo hranice domu, mohou být do domu pozvány, pokud se těší důvěře jeho obyvatel. Jestliže jsou ti, kteří

chtějí vstoupit do domu, považováni za „cizí“ (divné, jiné, a proto nebezpečné), dveře před nimi zůstanou zavřené. Ale rozdělení do skupin „svých–cizích“ není stálé: země může být za určitých podmínek vpuštěna do domu (přijata do EU).

2.2 EVROPSKÁ UNIE JE TĚLO

Představy o lidském těle jsou jedním z určujících faktorů konceptualizace EU a jedním z hlavních nástrojů její mytologizace. V politickém diskurzu je Evropská unie chápána jako mnohonárodní politický subjekt, je ale také považována za jediné tělo (angl. *body*) (Musolff 2004b: 61).

Pomocí tělesných metafor představuje politik EU jako živý biologický organismus: EU je koncipována jako celek skládající se z několika orgánů (členských zemí), které mají určitou funkci. Metafory, které vycházejí z tělesné zkušenosti člověka, jsou spojeny s různými sémiotickými kódy: racionální sféra je spojena s hlavou, fyzická sféra je spojena s rukama a nohama, emoční sféra je spojena se srdcem.

Srdce je jedním z nejdůležitějších orgánů v lidském těle. Srdce dodává krev všem orgánům a bez srdce je životně důležitá činnost těla nemožná. Metafora srdce může sloužit pro označení centrální polohy politického subjektu v EU a také pro zdůraznění velkého významu členského státu v rámci EU:

„Jsme **srdcem Evropy!** A naší vizí je úzká spolupráce střeoevropských států, abychom si u nás uchránili suverenitu a charakter evropské křesťanské civilizace“ (SPD 2021a).

„Jsme **srdcem Evropy** — chceme být slyšet“ (ODS 2019).

Metafora ruky slouží k poukázání na aktivní jednání EU a její moc (ekonomická a politická situace je pod kontrolou).

„Je na čase, aby **Evropa vzala** svou obranu a bezpečnost **do svých rukou**. Nikdo jiný to za nás neudělá“ (Euroscop.cz 2017).

„Evropskému parlamentu řekneme jasné **NE předávání další moci** z úrovně států **do rukou EU!**“ (Facebook Radima Fialy 2019).

Fyziologické procesy v lidském těle jsou koncipovány jako práce skupiny lidí, z nichž každý nese zodpovědnost za určitou operaci. Správné fungování orgánů těla a jejich umístění znamená koordinovanou práci týmu EU. Změna polohy orgánů nebo jejich odstranění vede k patologickému stavu celého těla.

„[...] musíme udělat maximum, aby **se EU postavila znovu z hlavy na nohy**. Aby dělala jen věci, které mají smysl a napomáhají odbourávat překážky pro svobodnou spolupráci členských států“ (ODS 2019b).

Složité politické procesy v EU jsou přirovnávány k nemoci. Metafora nemoci těsně souvisí s tělesnou metaforou: onemocnění může být výsledkem špatného zdravotního stavu nebo může být způsobené vnějšími faktory (napadení parazity, infekce, nesprávná léčba). Nemoc je třeba léčit včas, jinak hrozí poškození organismu, nebo dokonce smrt. Nemoc dokáže organismus napadnout, proniknout dovnitř a zcela nebo částečně jej pohltnout.

„**EU je nemocná**, musí **najít lék**. Elity jsou v ní odtrženy od občanů“ (Aktualne.cz 2008).

Léčba onemocnění spočívá v obnovení pracovní schopnosti orgánů, odstranění beznadějně poškozených částí, potlačení parazitů nebo užívání správného léku. Pokud je léčba úspěšná, tělo se uzdraví (EU se zbaví problémů, které brání jejímu rozvoji).

„**Srdce EU** je choré a je potřeba urychleně **hledat lék**. Musíme hledat vhodné a rozhodné **lékaře**, ne zaříkavače, šarlatány a propagandisty“ (Express.cz 2016).

Lidské tělo stárne, podléhá rozkladu a úplnému rozpadu. Metafory rozkladu či smrti EU se objevují v projevu euroskeptiků, kteří kritizují jednání EU a vyjadřují svůj nesouhlas, zklamání a odmítání politiky EU.

„Evropská unie **se rozkládá**. Podle mne je jen otázkou času, kdy se zcela rozpadne“ (Parlamentnilisty.cz 2017).

„EU se zkrátka nachází **ve fázi klinické smrti**. Je jen otázkou času, kdy **dodýchá**“ (Aktualne.cz 2018).

Odchylka od „normálního“ stavu nebo vzhledu těla (EU) způsobuje velké potíže a problémy ve fungování celého systému. V následujícím příkladu mluvčí vysvětluje, proč považuje administrativní strukturu Evropského parlamentu za mytologického Géryona, který má netypické tělo.

„Evropský parlament má sice jednu **hlavu**, kterou je předseda Parlamentu, ale ta **hlava má tři těla**, jedno v Bruselu, druhé ve Štrasburku a třetí v Lucemburku. Evropský parlament je takovým mytologickým Géryonem — **obrem se třemi těly**. Myslím, že je na čase, aby se Evropský parlament stal standardní institucí s jedním sídlem“ (ODS 2012).

Metafory tělesné jsou pro pochopení jednodušší než metafory mechanistické, protože realita samotná je v podstatě zachována v antropocentrickém vnímání světa. Někdy ale v projevech politiků dochází ke kombinaci dvou typů konceptuálních metafor pro konkretizaci významu a zvýšení pragmatického vlivu na vědomí recipienta.

„Proč jste u Německa a Francie napjatí?“
„Protože tyto dvě země jsou rozhodující v tom, jak se Evropská unie vyvíjí. Jsou **motorem a srdcem unie**. Jak se k tomu postaví ony, to bude do jisté míry určovat postoj celé unie“ (Aktualne.cz 2021).

Tělesnost hraje významnou roli v konceptualizaci EU, protože metafory jsou zakotveny v představách o lidském těle, jeho struktuře a interakci našeho těla s prostorem. Tělesné metafory zjednodušují proces přenosu a pochopení komunikačního sdělení. Metaforické koncepty se promítají do reality a usnadňují naše chápání podstaty a struktury EU.

2.3 EVROPSKÁ UNIE JE MECHANISMUS

Evropská unie se prezentuje pomocí následujících mechanistických metafor: 1) *struktura EU je strukturou mechanismu*; 2) *ekonomický stav EU je strukturou mechanismu a jeho technickým stavem*; 3) *činnost EU je fungováním mechanismu*.

V politickém diskurzu je EU obvykle prezentována jako automobil s motorem, který řádně vykonává své funkce. Nepřetržitý chod motoru udržuje vozidlo v stabilním pohybu vpřed (motor je hnací silou vozu). Použitím metafory motoru se aktualizuje pozitivní představa o tom, že automobil (EU) bude schopen dopravit cestující (členské země EU, občané členských států EU) do cíle (lepší budoucnost). Čím silnější motor, tím lépe a déle automobil pojedou a tím jistěji se budou cestující cítit.

Hlavní funkcí motoru je vytvářet mechanickou energii, která uvádí celý automobil do pohybu.

„Dlouhodobý rozpočet EU, posílený nástrojem Next Generation EU, má jedinečné předpoklady k tomu, aby byl **motorem oživení v Evropě**“ (Europa.eu 2020).

„[...] euro je **motorem jádra EU**“ (Cssd.cz 2011).

„Jednotný trh je **motorem ekonomického růstu** a předpokladem pro sblíživáním životní úrovně v členských státech“ (Mzv.cz 2017).

Spolu s motorem je jednou z hlavních částí vozu brzda, ta ale plní opačnou funkci (zpomaluje nebo zastavuje pohyb). Právě v tomto aspektu metafora brzdy slouží k interpretaci příčin krize, která zpomaluje růst ekonomiky EU.

„Jednomyslnost je **brzdou**, vždy se najdou jeden nebo dva státy, které budou chytřit nebo hledat pro sebe výhodu“ (Euroaktiv.cz 2017).

Metafora brzdy se používá k vyjádření negativního postoje k restrikcím, které brání rozvoji země nebo regionu.

„**Evropská unie** je v současnosti prostorem, který **brzdí** rozvoj české ekonomiky“ (E15.cz 2012).

V některých případech však metafora brzdy slouží k označení záměrného pozastavení jakýchkoli procesů probíhajících v EU, které jsou mluvčím považovány za negativní.

„Tím bychom alespoň **zbrzdili** zdražování energií, které způsobuje šílený Green deal EU“ (SPD 2021b).

„Členské státy tak **brzdí** úsporu nákladů na provoz Evropského parlamentu“ (ODS 2013).

„Včerejší summit EU **zabrzdil** dosavadní koncept Německa na vítání migrantů“ (Facebook Radima Fialy 2018).

Mechanistická metafora se používá k implementaci prezentačních i diskreditačních řečových strategií. Prezentační strategie slouží k vytváření pozitivního obrazu EU. Pomocí mechanistických metafor politici vyjadřují soudržnost, organizovanost a přehlednost v činnosti EU. Tento typ metafory pomáhá naznačit spolehlivost a uspořádanost činnosti EU.

„Jsem si vědom toho, že Německo je **motorem Evropské unie** a byl bych rád, kdyby Česká republika byla alespoň **převodovkou**. [...] Věřím, že naše setkání přispěje k prohloubení naší spolupráce a věřím, že vedle motoru bude fungovat i česká **převodovka**“ (Parlamentnílisty.cz 2014).

V případě diskreditační strategie, tedy pokud chce politik vytvořit negativní obraz EU, poukazuje mechanistická metafora na bezcitnost, chladnost, nepružnost a někdy i nepromyšlenost fungování mechanismu (stroje nemůžou přemýšlet, nemají city, nepřizpůsobují se neustále se měnícím podmínkám okolního prostředí).

„Pro mě osobně by tedy úspěšné české předsednictví znamenalo, že směrem k EU splníme vše, co se od našeho předsednictví očekává v rovině každodenního fungování a zvládnutí **evropské mašinerie**“ (Mfcr.cz 2022).

Mašinerie je konstrukčně velmi složitý stroj nebo strojové zařízení. V metaforickém smyslu je mašinerie těžkopádná a nemotorná struktura, která funguje jako bariéra, jež brání nebo komplikuje tok dokumentů a fungování moderní společnosti. Stroj se skládá z mnoha dílů, které ovšem ne vždy vykonávají svou práci správně, takže je potřeba stroj čas od času opravit. Všechny části musí být v trvalém pohybu (nezávisle nebo pod vlivem zvenčí), jinak se mašinerie zastaví, což způsobí větší problémy a potíže (zastavení celé činnosti EU).

„Ani další částí **evropské mašinerie** se nepřestanou hýbat, ale Česko si klíčová témata vybralo a nevybralo si rozhodně chybně“ (Ceskezajmy.eu 2022).

„Nechceme ale jen čekat, až se rozhoupe **byrokratická mašinerie** EU“ (Pirati.cz 2021).

„**Mašinérie** EU má obrovskou setrvačnost a staré dluhy půjde ještě chvílku strkat pod koberec, než státy EU na marnou záchranu předlužených států před bankrotem utratí všechny své devizové rezervy“ (Cdk.cz 2015).

Dalším typem mechanistické metafory je v českém politickém diskurzu metafora vlaku, který se pohybuje vpřed a přepravuje cestující k určitému cíli po dané trajektorii. Nastoupit do vlaku (vstoupit do EU) můžete zakoupením jízdenky (vstup do EU za určitých podmínek). Z vlaku se dá vystoupit pouze na zastávce, protože zrychlený vlak se těžko zastaví.

„V roce 2004 jsme **nastoupili do vlaku**, který **vyjíždí ze stanice**. Teď obchází revizor a začíná kontrolovat **lístky**. Kdo se ozve, je umlčen. Kdo nemá na zaplacení, platí přírážku na místě. Ještě je čas ve zdraví **vystoupit**. Dokud se **vlak evropské mašinérie** a její **byrokracie rozjíždí**. Čím bude rychlejší, tím hůře budeme nacházet odvahu opustit jeho **vagóny**. Nakonec je beztak zanecháme. Když **vlak zrychlí** natolik, že prudkou zatáčku **nevybere a vykolejí**. Jaká zatáčka to musí být?“ (Svobodni.cz 2009).

Pomocí mechanistických metafor vytváří politici obraz EU jako složitého mechanismu skládajícího se z mnoha částí. V politickém diskurzu ale zpravidla nedochází k hlubšímu představení složité struktury mechanismu. Pro vysvětlení fungování EU se zpravidla používají jednodušší metafory pohybu celého mechanismu nebo jeho částí (motor, kola, ozubené kolečko atd.).

3. ZÁVĚR

V českém politickém diskurzu je EU chápána jako jednotka (*dům, tělo, mechanismus*) se specifickou strukturou plnící určité funkce. Obraz EU je vytvářen pomocí různých metafor, které jsou součástí konceptuálního systému mluvčího (politik) a recipienta (elektorát). Konceptuální metafory jsou zakotveny v lingvistickém obrazu světa a jsou výsledkem fyzické a kulturní zkušenosti člověka, jeho vnímání reality a sociálních praktik. Politický diskurz je sférou implementace různých konceptuálních metafor, z nichž mohou některé ustoupit do pozadí kvůli ideologické agendě. Perspektivou dalšího výzkumu je proto studium dynamiky používání různých typů konceptuálních metafor v souladu s konkrétní společensko-politickou situací.

BIBLIOGRAFIE:

Bečka, J. (1971): Metafora ve větě, *Naše řeč* 54(1), s. 1–14. [online] [cit. 2022-10-06]. Dostupné z [www: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5531>](http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5531).

Drulák, P. (2004): *Metaphors Europe Lives by: Language and Institutional Change of the*

European Union. Florence: EUI SPS. [online] [cit. 2022-10-06]. Dostupné z [www: <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/2632/sps2004-15.pdf?sequence=1&isAllowed=y>](http://www.cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/2632/sps2004-15.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

Drulák, P. (2005): Co nám metafory mohou říci o politice? *Mezinárodní politika* 2, s. 4–5.

- [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2005/MP022005.pdf>](http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2005/MP022005.pdf).
- Drulák, P. (2008): Analýza metafor, in: Drulák, P. a kol., *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, Praha: Portál, s. 125–148.
- Drulák, P. (2009): *Metafory studené války: Interpretace politického fenoménu*. Praha: Portál.
- Hartman, C. (1982): Cognitive Metaphor, *New Literary History* 13(2) Narrative Analysis and Interpretation), s. 327–339.
- Lakoff, G. (1993): The Contemporary Theory of Metaphor, in Ortony, A. (ed.), *Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, s. 202–251.
- Lakoff, G. — Johnson, M. (1980): *Metaphors We Live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lori, D. (2012): Case for Metaphor in Political Reasoning and Cognition, *Political Psychology* 33(1), s. 145–163.
- Miller, E. (1979): Metaphor and Political Knowledge, *The American Political Science Review* 73(1), s. 155–170.
- Musolf, A. (2004a): *Metaphor and Political Discourse: Analogical Reasoning in Debates about Europe*. Palgrave Macmillan.
- Musolf, A. (2004b): Metaphor and Conceptual Evolution, *Metaphorik.de* 7, s. 55–75.
- Nekula, M. (2017): Metafora, in: Karlík, P. — Nekula, M. — Pleskalová, J. (eds.), *CzechEncy. Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.czechency.org/slovník/METAFORA>](https://www.czechency.org/slovník/METAFORA).
- Pokorný, J. (2010): *Lingvistická antropologie. Jazyk, mysl a kultura*. Grada: Praha.
- Vaňková, I. a kol. (2005): *Co na srdci, to na jazyku*. Praha: Karolinum.

ZDROJE:

- Aktualne.cz (2007): Oteplování? Za to mohou prezidenti, vtipkoval Klaus. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/oteplovani-za-to-mohou-prezidenti-vtipkoval-klaus/r-i:article:432453/>](https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/oteplovani-za-to-mohou-prezidenti-vtipkoval-klaus/r-i:article:432453/).
- Aktualne.cz (2018): Evropská unie je nepřítel Evropy a Evropanů. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://blog.aktualne.cz/blog/jana-hamplova.php?itemid=31434>](https://blog.aktualne.cz/blog/jana-hamplova.php?itemid=31434).
- Aktualne.cz (2019): Jaké instituce EU by kandidáti do evroparlamentu rádi zrušili? Podívejte se na anketu. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/volby-do-evropskeho-parlamentu/jake-instituce-eu-by-kandidati-do-evroparlamentu-zrusili-pod-r-b575fa9c765911e9ab10ac1f6b220ee8/>](https://zpravy.aktualne.cz/domaci/volby-do-evropskeho-parlamentu/jake-instituce-eu-by-kandidati-do-evroparlamentu-zrusili-pod-r-b575fa9c765911e9ab10ac1f6b220ee8/).
- Aktualne.cz (2021): Kolář: Zakalený ruský zpravodajský rybník je nutné vyčistit, snad už lidé procitnou [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/kolar-zakaleny-rusky-zpravodajsky-rybnik-je-nutne-vycistit-s/r-0daec404a02a11eb89ccac1f6b220ee8/>](https://zpravy.aktualne.cz/domaci/kolar-zakaleny-rusky-zpravodajsky-rybnik-je-nutne-vycistit-s/r-0daec404a02a11eb89ccac1f6b220ee8/).
- Blesk.cz (2016): Klaus ml. chce „vypadnout z EU“, Kalousek zuří. Politolog: Naivní vize [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/408831/klaus-ml-chce-vypadnout-z-eu-kalousek-zuri-politolog-naivni-vize.html>](https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/408831/klaus-ml-chce-vypadnout-z-eu-kalousek-zuri-politolog-naivni-vize.html).
- CEVRO (2008): Dilema rozšiřování EU před českým předsednictvím [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <http://www.wp.cevro.cz/cs/208670-dilema-rozsirovani-pred-ceskym-predsednictvim>](http://www.wp.cevro.cz/cs/208670-dilema-rozsirovani-pred-ceskym-predsednictvim).
- Cdk.cz (2015): Evropské národy potřebují svobodu a nezávislost. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.cdk.cz/evropske-narody-potrebuji-svobodu-nezavislost>](https://www.cdk.cz/evropske-narody-potrebuji-svobodu-nezavislost).
- Ceskatelevize.cz (2015): Osobnosti vyzývají k solidaritě s migranty: Nedávno jsme klepali na dveře Evropy my. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://ct24.ceskatelevize.cz/>](https://ct24.ceskatelevize.cz/)

- svet/1586714-osobnosti-vyzyvaji-k-solidarite-s-migranty-nedavno-jsme-klepali-na-dvere-evropy-my>.
- CeskeZajmy.eu (2022): Expertní anketa k politickým prioritám českého předsednictví v Radě Evropské unie 2022. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://www.ceskeZajmy.eu/expertni-anketa-k-politickym-prioritam-ceskeho-predsednictvi-v-rade-evropske-unie-2022%EF%BF%BC/>>.
- Cssd.cz (2011): Ptají se nás, zda do toho jdeme. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://www.cssd.cz/data/files/111215-sobotka-ptaji-se-nas-sobotka.pdf>>.
- E15.cz (2012): Klaus: EU brzdí rozvoj české ekonomiky. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://www.e15.cz/domaci/klaus-eu-brzdi-rozvoj-ceske-ekonomiky-743178>>.
- Euractiv.cz (2017): Co brzdí EU? Ať o zahraničních věcech rozhoduje většina, navrhuji čeští europoslanci. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/co-brzdi-eu-at-o-zahranicnich-vecech-rozhoduje-vetsina-navrhujici-cesti-europoslanci/>>.
- Euroaktiv.cz (2010): Vztahy EU a Chorvatska [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://euractiv.cz/section/rozsireni-eu/linksdossier/vztahy-eu-a-chorvatska-000070/>>.
- Europa.eu (2020): Evropská komise [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0442&from=EN>>.
- Euroscop.cz (2017): Sobotka a Juncker: Evropa musí mít obranu ve svých rukou [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://euroscop.cz/2017/06/06/sobotka-a-juncker-evropa-musi-mit-obranu-ve-svych-rukou/>>.
- Evropský parlament (2019): Návrh usnesení k 80. výročí začátku druhé světové války a významu evropské paměti pro budoucnost Evropy. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2019-0098_CS.html>.
- Express.cz (2016): Vojenské špičky pro Express: Srdce Evropy je choré a je potřeba hledat lék [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <https://www.express.cz/zpravy/general-sedivy-plukovnik-skacel-terorismus-brusel-molenbeek.A160326_112238_dx-zpravy_pali>.
- Facebook MVČR (2021): Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://www.facebook.com/mzvcr/photos/a.199375343459755/4113360915394492/?type=3>>.
- Facebook Radima Fialy (2018): Facebook Radima Fialy [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://www.facebook.com/radimfiala.cz/photos/a.319806061371541/1953864021299062/?type=3>>.
- Facebook Radima Fialy (2019): Facebook Radima Fialy [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://www.facebook.com/radimfiala.cz/posts/2426343300717796>>.
- Mfcr.cz (2022): Stanjura: Čeká nás složité předsednictví Radě EU [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/v-mediih/2022/stanjura-ceka-nas-slozite-predsednictvi-47121>>.
- Mzv.cz (2017): Příprava summitu EU na Radě GAC. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <https://www.mzv.cz/representation-brussels/cz/udalosti_a_media/priprava-summitu_eu_na_rade_gac.html>.
- Novinky.cz (2019): Nevolil snadnější cestu a nevzdával se, ocenil zesnulého Kováče Zeman [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-nevolil-snadnejsi-cestu-a-nevzdaval-se-ocenil-zesnuleho-kovace-zeman-40010276>>.
- ODS (2012): Edvard Kožušník: Evropský parlament je jako trojtělý obr Géryonés. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://www.ods.cz/clanek/3097-evropsky-parlament-je-jako-trojtely-obr-geryones>>.
- ODS (2013): Edvard Kožušník: Členské země EU brzdí úsporu nákladů na provoz Evropského parlamentu [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z www: <<https://www.ods.cz/>>.

- clanek/5869-clenske-zeme-eu-brzdi-usporu-nakladu-na-provoz-evropskeho-parlamentu>.
- ODS (2019a): ODS: Jsme srdcem Evropy – chceme být slyšet. Horká fáze kampaně do Evropského parlamentu odstartovala. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.ods.cz/clanek/17544-ods-jsme-srdcem-evropy-chceme-byt-slyset-horka-faze-kampane-do-evropskeho-parlamentu-odstartovala>](https://www.ods.cz/clanek/17544-ods-jsme-srdcem-evropy-chceme-byt-slyset-horka-faze-kampane-do-evropskeho-parlamentu-odstartovala).
- ODS (2019b): Ondřej Krutílek: Postavme EU z hlavy na nohy. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.ods.cz/clanek/17241-postavme-eu-z-hlavy-na-nohy>](https://www.ods.cz/clanek/17241-postavme-eu-z-hlavy-na-nohy).
- Parlamentnilisty.cz (2010): Zaorálek hodnotí výrok Merkelové: Jen upouští páru z hrnce [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/zahranici/Zaoralek-hodnoti-vyrok-Merkelove-Jen-upousti-paru-z-hrnce-178661>](https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/zahranici/Zaoralek-hodnoti-vyrok-Merkelove-Jen-upousti-paru-z-hrnce-178661).
- Parlamentnilisty.cz (2017): Žaloba příliš nadějí na úspěch nemá. Ale lepší, než nedělat nic: [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Ondracek-KSCM-Zaloba-prilis-nadeji-na-uspech-nema-Ale-lepsi-nez-nedelat-nic-492564>](https://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Ondracek-KSCM-Zaloba-prilis-nadeji-na-uspech-nema-Ale-lepsi-nez-nedelat-nic-492564).
- Parlamentní listy (2014): Německo je motorem EU. Já byl bych rád, kdyby ČR byla alespoň převodovkou [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.parlamentnilisty.cz/profly/Ing-Milos-Zeman-1195/clanek/Nemecko-je-motorem-EU-Ja-byl-bych-rad-kdyby-CR-byla-alespon-prevodovkou-32332>](https://www.parlamentnilisty.cz/profly/Ing-Milos-Zeman-1195/clanek/Nemecko-je-motorem-EU-Ja-byl-bych-rad-kdyby-CR-byla-alespon-prevodovkou-32332).
- Pirati.cz (2021): Piráti a daňové optimalizace. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.pirati.cz/program/temata/danove-uniky/>](https://www.pirati.cz/program/temata/danove-uniky/).
- SPD (2021a): Nepatříme ani na Západ, ani na Východ, ale patříme do středu Evropy. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.spd.cz/nepatrim-e-ani-na-zapad-ani-na-vychod-ale-patrim-do-stredu-evropy-3/>](https://www.spd.cz/nepatrim-e-ani-na-zapad-ani-na-vychod-ale-patrim-do-stredu-evropy-3/).
- SPD (2021b): Tomio Okamura v rozhovoru pro Parlamentní listy [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.spd.cz/tomio-okamura-v-rozhovoru-pro-parlamentni-listy-60/>](https://www.spd.cz/tomio-okamura-v-rozhovoru-pro-parlamentni-listy-60/).
- Svobodni.cz (2009): Váňa: Osvícené hlavy. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://www.svobodni.cz/clanky/vana-osvicene-hlavy/>](https://www.svobodni.cz/clanky/vana-osvicene-hlavy/).
- Svobodni.cz (2011): Bednář: Konec Evropské unie a vyrovnání s komunistickou totalitou [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://web.svobodni.cz/clanky/bednar-konec-evropske-unie-a-vyrovnani-s-komunistickou-totalitou/>](https://web.svobodni.cz/clanky/bednar-konec-evropske-unie-a-vyrovnani-s-komunistickou-totalitou/).
- Vlada.cz (2016): Premiér ČR Sobotka: Naše společná cesta musí směřovat k posilování soudržnosti EU, nikoli k prohlubování příkopů [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://icvvlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/premier-cr-sobotka-nase-spolecna-cesta-musi-smerovat-k-posilovani-soudrznosti-eu--nikoli-k-prohlubovani-prikopu-148908/>](https://icvvlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/premier-cr-sobotka-nase-spolecna-cesta-musi-smerovat-k-posilovani-soudrznosti-eu--nikoli-k-prohlubovani-prikopu-148908/).
- Vlada.cz (2021): Projev předsedy vlády na konferenci Stěžejní Evropa: Národní suverenita nebo evropská identita při integraci Evropské unie. [online] [cit. 2022-01-09]. Dostupné z [www: <https://icvvlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/projev-predsedy-vlady-na-konferenci-stezejni-evropa-narodni-suverenita-nebo-evropska-identita-pri-integraci-evropske-unie-191910/>](https://icvvlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/projev-predsedy-vlady-na-konferenci-stezejni-evropa-narodni-suverenita-nebo-evropska-identita-pri-integraci-evropske-unie-191910/).